

Fra serien: *Set Nedefra*

Af Jørgen Olsen

EN 'BETRAGTNING' OM, -----

----- AMBROSIUS STUB (1705 - 58) -----

Indholdsfortegnelse :	Indledning: -----	Side 1
	Om barndom og opvækst -----	Side 1 - 4
	Latinskolen og 'studierne' i København --	Side 4 - 6
	Tilbage til Fyn -----	Side 6 - 9
	Den 'omtumlede' tid 1738 til 1752 -----	Side 9 - 12
	Tiden i Ribe -----	Side 12 - 13
	Afslutning -----	Side 13 - 15

INDLEDNING.

Ambrosius Stubs digtning, person og liv har optaget mig gennem en lang årrække. Jeg oplever mange af hans digte som fremragende og som fin digterkunst. Hans digtning er så ærlig og åben, så personlig og udfordrende, at den for mig har udskilt sig fra så megen anden digtning. Ambrosius digtede ikke for at sælge sine arbejder. Han har vel direkte været skødesløs og rodet med sit eget arbejde, og gjorde ikke noget for at gemme hvad han nedskrev. Meget heraf var lejlighedsdigtning, alene til en bestemt situation. Først 100 år efter hans død, blev han 'opdaget' som digter, og først da begyndte en egentlig opsamling af, hvad der hist og pist var at finde. Så det vi i dag har af ham, om end gode samlinger, er måske reelt kun en del af, hvad han samlet set har udført.

Jeg har således oplevet noget ærligt og oprigtigt, der har holdt mig fangen. For mig en genial digter, der virkelig har haft sprogbruget i sin hule hånd, og kunnet udtrykke sig særdeles stærkt i digtning. --- Jeg har læst en del om hans liv, og søgt at samle så meget det har været muligt omkring personen. Men det forekommer vanskeligt at tegne et egentlig billede af personen. Det jeg forsøger her er at 'fortolke', hvem og hvad der kan være at sige om Ambrosius Stub. ---- Havde han levet ca. 100 år senere, på samme tid som Ingemann, Grundtvig, H. C. Andersen m.fl., og havde fået samme opmærksomhed som dem, og ikke mindst som Grundtvig fik fra den daværende konge, som understøttede ham i en stor del af livet, ja så tror jeg vi ville have set en **Ambrosius**, af en hel anden dimension som digter, end hvad vi nu kender til.

Men altså, vi befinder os i første halvdel af 1700-tallet. Landet er endnu ikke helt kommet sig over Svenskekrigene, og det præger stadig egnen på Fyn, hvor 'Svensken' gentagne gange plyndrede, og satte området meget tilbage. Præcis på den rute 'Svensken' benyttede, mellem Lillebælt og Langeland, når de drog på tværs af vort lille land. Man havde vanskeligt ved at genskabe 'sig selv' efter krigen og de tab den havde medført for alle..

OM BARNDOM OG OPVÆKST.

Ambrosius blev født i 1705 i den lille landsby Gummerup på Fyn, beliggende tæt ved Køng og i dag sammenvokset hermed. Det er ca. 3 mil fra Fåborg og 2 mil fra Assens. Han er født i et lille bindingsværkshus, der er restaureret og fortsat kan ses. Men dog næppe helt i sit ydre som dengang. Der er i dag en mindsten nær huset, rejst på 200 årsdagen i 1905. Tilsvarende blev rejst en mindsten i Køng Højskoles have. --- Hans fødselsdag kendes ikke, men fra kirkebøgerne fra Verninge og Køng (annekssogn) ved vi, at han blev døbt den 17. maj 1705.

Jeg vil antage han er født indenfor en måned forud. Vi befinder os i en tid, der var stærkt præget af pietismen. Opfattelsen var og har i øvrigt været gældende helt frem til vor tid, især i de missionske kredse, at nyfødte skulle døbes hurtigst muligt, for at kunne opnå frelse, hvis de skulle dø. Det har i min tid været sådan, at et nyfødt barn ikke måtte komme udenfor hjemmet, før det var døbt. --- Jeg antager således, at Ambrosius er født sidst i april eller først i maj måned 1705.

Faderen var skrædder og hed Christopher Pedersen Stub, født 1664. Moderen hed Christense Ibsdatter, født 1665. --- Ambrosius var den yngste af fire søskende, tre drenge og en pige. Den ældste Morten (født 1693), havde en betydelig karriere på det nærliggende gods Søholm, først som ridefoged og senere som forpagter. Han døde 32 år gammel. --- Søsteren Karen (født 1697) var kammerpige hos 'Fruen' på Søholm, og blev senere gift (1729) med den af godsejeren indsatte præst i Verninge, Laurits Schytte. Denne præstegård blev samlingssted for familien efterfølgende. --- Den næst yngste bror Peder (født 1700) høre vi ikke meget om. Han omtales slet ikke i nogen tilknytning til Herregården Søholm, som de øvrige tre børn er blevet det. Han overtager senere faderens hus i Gummerup. Om han fortsatte skrædderiet vides ikke. Men det vides, at han ikke tog familienavnet Stub, men kaldte sig efter datidens almindelige skik efter faderens fornavn, for Peder Christophersen. Han blev gift i 1723 med Dorthe Jensdatter Møller, men deres død er ikke indført i lokale kirkebøger.

Ambrosius's far Christopher Stub var stærkt præget af pietismen, dens tunghed og moralske normer. Moderen Christense var et meget glad og munter menneske, med masser af liv i sig, og som det berettes, også gerne ville danse. Der var en stærk kontrast mellem de to menneskers holdninger og adfærd. En dobbelthed, som også må have præget Ambrosius. Jeg ser det sådan, at Ambrosius havde arvet moderens muntre og levende adfærd, som kom til at sætte linien i hans efterfølgende livsforløb.

--- Og hvad så med Ambrosius ? -----

Vi skal i høj grad se på herregården Søholm og dens ejere, som det egentlige udgangspunkt. Der er noget her, der gør hele beretningen om Ambrosius til en 'historie'. Uden denne sammenhæng, havde vi måske aldrig kommet til at høre om denne person. Derfor skal vi 'indenfor' i det miljø og ejerforhold omkring den og de herregårde, der netop satte dagsordenen på den egn, eller mere præcist, den landsby, som familien Stub hørte til. For sådan var det. Herregårdene 'ejede' landsbyerne, enten helt formelt juridisk, eller reelt sådan, at alt drejede sig om 'den herregård', og 'herremanden' eller 'fruen' på herregården. Der er tre herregårde der er i spil. Det er ***Brahesholm, Krengerup og Søholm***, sidstnævnte der ligger tæt ved Glamsbjerg. Men dengang var Grummerup således underlagt Søholm.

Disse herregårdsfamilier har jo en særlig historie hver for sig. Men 'blodet' binder. Der ligger en lang historie, men jeg må starte et sted, for at afkorte. Datidens herremænd, i enevældens tid, havde en afgørende indflydelse i nær sammenhæng med skiftende konger. Således også herremændene til de her aktuelle herregårde.

MEN, der sker noget i 1671, der måske bliver skælsættende for det videre forløb. Vi har en Skinkel familie, som ret tidligt får et nært forhold til skrædderfamilien Stub. Morten Skinkel overtog i 1665 Søholm ved sin mors død. Faderen Niels Skinkel, døde allerede i 1641. I 1667 giftede Morten Skinkel sig med Anna Cathrine Charisius, og fik fra svigerfamilien en betydelig medgift, der i de kommende år, blev benyttet til restaurering af Søholm. Den havde henstået i meget dårlig forfatning efter at flere Svenske regimente havde raseret Søholm for alt. ---

Morten Skinkel havde en høj placering ved hoffet. Han havde været kammerjunker ved Kronprinsen, den senere Christian den Femte, og ledsaget denne på hans store udlandsrejse i 1663. Men i 1671 falder Morten Skinkel i unåde hos kongen, og bliver afskediget fra alle sine embeder, bl.a. som amtmand i Kolding. Bliver dog senere benådet, med en årlig pension på 200 rigsdaler, og levede sine sidste år på Søholm eller på Krengerup eller Brahesborg, som ligeledes var kommet i hans eje.

Han og hans kone får to døtre, som imidlertid begge dør spæde. Mogens Skenkel dør i 1691 og Anna Cathrine overtager ejendommene. Selvom hun er uden egne børn, havde hun adopteret hendes brors to døtre Anna Barbara Sophie og Marie Dorothea. Broderen hed Ambrosius Charisius. De to piger blev i 1704 indsat som arvinger, og fasteren dør i 1705. **Anna Barbara arver Søholm og det halve af Krengerup, og Marie Dorothea Brahesholm og den anden halvdel af Krengerup.**

Det er disse to kvinder der bliver afgørende for vor Ambrosius's liv og livsforløb. Der er et så nært forhold til 'skrædderfamilien', at deres ældste søn opkaldes efter ovennævnte Morten Skenkel, og får således navnet Morten (1693) og var hovedperson her, opkaldt efter de to 'damers' biologiske far, **Ambrosius Charisius.**

Der er noget meget usædvanligt i dette forhold. En skrædder dengang, havde ikke nogen høj samfundsstatus i almindelighed, og slet ikke en status, der sædvanligvis ville give nære relationer, til så betydelig en adelsfamilie som tilfældet var. Ambrosius's søster Karen blev senere Anna Barbara's kammerpige. --- Men alt dette havde en betydning. -- At blive opkaldt, havde almindeligvis og har vel stadig den hensigt, at skulle leve op til at gøre 'navnet' ære, eller rettere den 'person' ære, man var opkaldt efter.

Jeg kan ikke ud fra litteraturen finde nogen fornuftig forklaring på disse forhold. Der er tale om en meget stor klasseforskel, på et tidspunkt i historien, hvor 'klasse' betød noget. Det hævdes at de godsejerfruer, de to søstre, og især Anna Barbera, var meget socialt engageret overfor deres 'fæster', altså deres medborger i de landsbyer der var underlagt dem. --- Men det er ikke svar nok, tiden taget i betragtning.

Jeg vil prøve at tolke. Én ting er, at disse kvinder har haft en anden holdning til deres 'undergivne' fæsteborgere, end der var tradition for. Men vi har altså her en 'kvindemagt', hvor 'andre' elementer kan have fået indflydelse. Kvinder i den position der er tale om, klædte sig 'stateligt'. Det ville næppe handle om pris, men mere om at 'få det' man ønskede. Odense har givet vis haft skræddere der har kunnet noget i 'den retning'. --- Men måske kunne skrædder Christopher Pedersen Stub i Gummerup, netop noget de to magtfulde og meget rige kvinder kunne gøre anvendelse af. Jeg er ikke i tvivl om, at vi befinder os med en familie Stub, der er meget velbegavede mennesker, og at 'skrædderen' ikke blot har været dygtig til sit fag med syning, men måske netop til at 'KREERE' kjoler til deres godsbesiddere. --- Den antagelse er blevet mit udgangspunkt for de forhold der kommer til at præge både sønnen Mortens og datteren Karens liv og livsforløb, --- for slet ikke at forglemme Ambrosius.

Det berettes, at Marie Dorothea Charisius til Brahesholm blev 'gudmoder' til Ambrosius. Det taler for et helt særligt forhold til familien Stub. Det er så stor en begivenhed efter min oplevelse af datidens normer og klassesamfund, at jeg blot lader det stå uden yderligere bemærkninger, af den simple grund, at jeg mangler begrundet forklaring. --- Dog tilføjes den antagelse, at disse to søstre, der var blevet adopteret ved deres biologiske mors og senest faderens død, følelsesmæssigt søger efter en sammenbinding i deres egen egocentriske verden, og har fundet et grundlag for 'udlevelse' af disse følelser. I skrivende stund erindre jeg visse kvinder i min levetid, om noget tilsvarende. Nemlig at leve i en identitet med deres egen fars liv og gøren, selvom han for længst er død, og tiden de lever i, er meget anderledes end på deres fars tid. --- I søgen efter årsag og sammenhæng, undlader jeg ikke disse vurderinger.

Hvor gik Ambrosius i skole ??? Fra litterære kilder fremgår, at Ambrosius ikke har været tilmeldt den lokale 'pogeskole'. En pogeskole var en form for 'underskole' for børn under ni år. Denne form er for længst afskaffet. Vi kan måske se en rest heraf i det vi kalder 'børnehaveklassen', men altså dengang i en flerårig sammenhæng. --- Men der foreligger ikke oplysninger om det videre forløb, og således heller ikke om hans barndom i øvrigt.

Jeg fremdrager den opfattelse, at ikke mindst 'pogeskole tiden' kan have foregået på slottet Søholm eller på Brahesholm. Måske hele hans skolegang. For broderen Mortens vedkommende med stor antagelse tilsvarende, idet han fik en grundig skolegang og 'god' opdragelse som det hedder, og allerede som 23 åring blev Ridefoged på Søholm. ---

I så fald næppe nogen tvivl om, at en sådan skolegang måtte have været præget af den 'høviske' dannelse, som dengang 'passede sig' for en ung adelsmands dannelse. Høvisk digtning havde i de foregående århundreder præget europæisk adel, med sine digte knyttet til ridderkulturen. Et ideal langt fra almuens børns dannelse. ---- Ambrosius var 'barn af almuen', men fik lært de fine manere i overklassens verden. ---

Jeg ser heri en sandsynlig forklaring på det liv Ambrosius kom til at leve. Hvis sammenhængene har mening, vil et sådan menneske som Ambrosius, blive sammensat i **en dobbelthed, eller 'TO-HED'**. Hvis han lige fra 'barns ben', har været genstand for en sådan 'to-hed', vil det have givet en form for 'frustration'. Men givet er det, han lærte at begå sig i de 'finere kredse'. Han lærte form og stil i en herremandsverden og blev påvirket af nogle holdninger og livssyn, der brød med hans eget ophav, der uvægerligt må have givet en 'doppelthed'.

Han lærte bl.a. at skrive på en måde, der næppe ville forekomme i en almindelig landsbyskole. Det var en usædvanlig fin skrift, som også førte ham ind i 'skriverens' verden, da han forlod sine teologiske studier, og måtte arbejde bl.a. som 'skriver', hos mennesker med stor indflydelse.

Vi kan ikke se bort fra, at broderen Morten, har været en 'spydspids' for Ambrosius. Som ovenfor omtalt blev Morten ridefoged på Søholm, og endda senere forpagter heraf. Det er en betydelig anerkendelse af en dreng fra almuen. Vi kan således heller ikke undlade at se den betragtning, at denne 12 år ældre bror, har haft de egenskaber, godsejersøstre har fundet 'ynde ved'. Det er jo bemærkelsesværdigt at se, at det blev den yngste søn Ambrosius, der fik opmærksomhed, og ikke den lidt ældre bror Peder Christophersen, som altså slet ikke tog navnet Stub, og om hvem det ikke er muligt at finde noget som helt om liv og førelse.

LATINSKOLEN OG 'STUDIERNE' I KØBENHAVN.

Men ved 'alder og skelsår', bliver Ambrosius optaget ved Latinskolen i Odense. Én af datidens mest anerkendte Latinskoler. Alt foranlediget af hans gudmoder og velynder Dorthea Charisius, der i 1709 blev gift med Vilhelm Stockfleth. Hun fik tre børn, heraf en søn, Christian Stockfleth, der var 10 år yngre end Ambrosius, samt to døtre. Men trods det, var hun fortsat Ambrosius's velynder og velgører. Så længe Christian Stockfleth levede, forblev han Ambrosius's velgører. --- Anna Barbara på Søholm, blev i 1707 gift med August von Kaphengst, som dog døde allerede 1711 af pest. Hun hensad barnløs til sin død i 1745.

Det er efter alt at dømme Ambrosius's velgører på Brahesholm, med vis billigelse og betaling, det besluttes at han skulle læse videre. Men meget tyder på, at Morten har en betydelig medvirken heri. Det er efter alt at dømme, netop Morten der først fortæller Ambrosius det. --- Han bliver indskrevet på Odense Latinskole. Det må antages, at velgørerne (de to søstre) havde forestillet sig en kommende teolog, for evt. senere ansættelse ved én af de kirker disse herregårdsfruer rådede over. ---- Der er næppe tegn på andet end et godt studieforløb i Odense. Han etablerer samtidig venskabelige forbindelser i Odense, der senere får stor betydning for ham. Han slutter med en studentereksamen i 1725, hvorefter han indskrives på Universitet i København.

Men i den mellemliggende tid er der imidlertid sket noget skelsættende, der rammer Ambrosius meget hårdt. Broderen Morten døde i 1725, kun 32 år gammel. Det var et stort og brutalt slag for såvel Ambrosius som for hans mor. Meget tyder endda på, at moderen dør af sorg. Hun falder hen og bliver afkræftet, og dør nogen tid efter samme år. ---- Allerede i 1722 var hans gudmoder Dorthea (Charisius) Stockfleth død. Alt tyder på, at hendes mand, Vilhelm Stockfleth har forsat ydelser til Ambrosius's skolegang. Ambrosius har imidlertid også modtaget stipendier fra Latinskolens regi, bl.a. i 1725 et års stipendium på 20 Rdl, samt yderligere 4 Rdl, for "min fattigdoms skyld", som det udtrykkes i en kvittering, underskrevet af Ambrosius. --- Det er således lidt vanskeligt at gennemskue ydelsesgrundlaget eller eksistensen heraf, på dette tidspunkt. Men ifølge beretningerne, så skulle det have været sådan, at de velgørende ydelser er fortsat i én eller anden størrelse fra Stockfleth'erne frem til Vilhelm Stockfleths død i 1725. D.v.s. til det tidspunkt Ambrosius bliver indskrevet til det teologiske studium. i København.

Herefter forekommer det, at ydelser føres videre af Anna Barbara Kaphengst (fra Søholm). --- Hvor længe vides ikke, men på et tidspunkt siger hun stop, og vi kender så til, at Ambrosius's far fortsætter med at betale til sønnen. Der sker nemlig det i 1732, at Ambrosius bliver træt af faderens evindeligt skrivi til ham, med bebrejdelser om, at han ikke passer hans studier. --- Dette tidspunkt vender vi tilbage til.

Ambrosius i København !! Det bliver nærmest som hans livs skæbne. Han indfanges af det muntre liv. Ambrosius havde en livsglæde i sig, han sikkert havde fra sin mor, og han elskede et muntert lag, og gav ikke mindst selv et meget betydeligt bidrag til det muntre. Han kunne spille, så vidt vides på klaver. Han kunne syng. Han har sikkert tilegnet sig nogle af disse egenskaber fra den tid, hvor det antages han gik i skole på én af herregårdene. Således kunne han måske frembringe en række selskabsviser, kendt af det bedre borgerskab og adelskabets sønner i de selskaber han deltog i. ---

Og hvad der er endnu mere vigtigt for ham. **Han var fremragende til lejlighedsdigtning.** Han mestrede det virkelig, herunder også det danske sprog. Han blev værdsat og beundret ved ethvert selskab. Det vides, at han fandt selskab med netop sønner fra det bedre borgerskab og adel, der ikke afholdte sig fra at spendere på ham. Det var mere end Ambrosius's karakter kunne rumme. **Selskabslivet tog helt overhånd.**

I de syv år der hengik, fik han ikke så meget som taget én eneste eksamen. Teologistudiet var dengang normeret til mellem to og tre år. Således fik han end ikke bachelor-graden efter første års studier. --- Der kan næppe herske tvivl om, at det teologiske studie ikke havde Ambrosius's interesse. Han kunne næppe motiveres til dogmatik og kirkehistorie. Det var langt mere morsomt i det lystige lag, end at sidde og læse i det usle og tarvelige kammer, der om muligt var endnu ringere end hos hans værtinde Madam Munkebo i Odense. Han kunne ikke samle sig. Måske burde han have skiftet fag. Senere i hans liv ser vi ham som skriver hos en Prokurator (advokat), og i hans tid i Ribe vi senere skal se på, kende man til kontrakter og lign. som Ambrosius egenhændigt har udarbejdet. -- Men altså, det ske heller ikke. Det blev slendrian og dagdriveri, med en fuldstændig ligegyldighed overfor hans 'velgører' hjemme på Fyn. -- Men dog ofte med megen vandring i naturen, som han hele livet igennem var optaget af.

Han kommer meget tidligt med vennerne på Pilos Vinkælder. Her underholder han selskabet med sang og musik og egne digte. Et kendt konkret eksempel er, at han bliver opfordret til at lave en 'drikkevise'. Næste dag præsenterer han den for selskabet. Det var krævet, at visen skulle handle om den 'rappe' drik i vinkælderen, som hed '**Krambambuli**', eller '**Chrambambuli**'. Ifølge mit nutidsleksikon, var det kirsebærbrændevin fra Polen, men navnet skulle dog være fra Tjekkiet. Jeg vil antage den har været datidens 'snaps'. Visen blev læst op flere gange, under stor jubel. Den havde i alt syv vers. Her omtaler de to første. Første vers om de mere overordnede betragtninger i livet. Udtrykket 'Potentater' betyder magthavere. Andet vers tæt på ens eget nære liv. Efterfølgende en række betragtninger om forhold i livet, og hvor hvert vers slutter med samme 'Krambambuli' -- (eller "Chrambambuli") ---- Således :

**Lad Krig fornøye Potentater,
Lad Helte vinde Seyers Krands,
Lad Bytte muntre troe Soldater,
Lad Kroner vinde tiefold Glans;
Min Roe er mig et Monarchi,
Der flyder med Chrambambuli.**

**Er Lykken ikke min Veninde,
Er Dagen viget fra min Pool,
Er Venner nu ey meer at finde,
End Skygger efter dalet Soel;
Jeg tænker kun: Adieu Partie !
Oprigtig er Chrambambuli.**

Jeg syntes det er flot sat sammen. Det viser en digterkunst, en evne til at beherske sprog, tanker, oplevelse, nærhed og ikke mindst en effekt af underholdning. Det skal dog erindres, at det er skrevet i en sprogform, der er næsten 300 år gammel. Sproget kan virke 'lidt tung'. --- Men der er altså mange af hans digte, som aldrig blev samlet. Det hedder sig, at studenterlivet sang hans viser mange år efter han havde forladt København. Han var et 'lyst hoved' og kunne udvise et venligt sindelag. --- Dog havde han også aspekter til det kyniske, som senere i livet tegner sig i visse lejlighedsdigte, og som i nogle tilfælde får konsekvenser for ham.

I 1728 oplevede Ambrosius Københavns brand. Han blev vækket af det ildrøde skær og megen råben. Han deltog i redningsarbejdet den nat, men var så heldig, at hans eget logi ikke blev flammernes bytte.

Det står således lidt uklart, hvem der havde financieret hele denne Københavner periode. Ovenfor antydet, at Anna Barbara Kaphengst fra Søholm, havde taget over efter Stockfleths død i 1725, hvilket er en sandsynlighed, i hvert fald nogen tid fremover. Men sikkert er det, at Ambrosius's fader kom ind som financier. Faderen havde gode indtægter i de år berettes det, og havde muligheden herfor. Men faderen havde gennem længere tid taget 'bissen' på og havde ikke lagt 'fingre' imellem, med stærke ord om slendrian og dagdriveri. Rygtet om Ambrosius's liv i hovedstaden var også nået til Fyn. --- Sammenhængene i det resultat der følger, er lidt forskellig fra kilde til kilde. Et sted anføres, at det var faderen der stoppede betalingen til sønnen.

En anden betragtning er, at det var Ambrosius's ære for nær, at tage imod de udsagn om ham fra faderen, og at han simpelthen i reaktion over moralisering fra faderen, selv ophørte sine 'studier' (eller mangel herpå). Han udtalte til sine venner, at han nu ville 'leve af sin pen'. Han havde dog ikke hidtil tjent en skilling på sine digte, det havde han slet ikke i sig som en mulighed. --- Men skrive kunne han, endda med en meget smuk håndskrift, så et Skriver-job (Sekretær) hos en stormand, ville han. --- Alle vennerne frarådede ham at stoppe, men derimod at tage fat og få afsluttet sin eksamen. -- Men nej !

Det var heller ikke svært for Ambrosius at få et job som det han havde forestillet sig. Han havde gode anbefalinger fra sine adelige venner, hvilket endda betød, at han kunne vælge. Han valgte et job hos Overkrigssekretær Løvenørn. På embedets vegne måtte Løvenørn ofte holde selskab. Så da han havde erfaret Ambrosius's egenskaber på selskabsområdet og tilmed som en munter fyr der kunne sætte liv i et selskab, ja så var her en god kombination i jobbet.

Job af den art forudsatte dengang, at være i ugift stand. Men selvom han nærmede sig de tredive år, havde Ambrosius helle ikke planer i den retning. --- Søsteren Karen derimod, var i mellemtiden blevet gift med Laurits Schytte, som ved velvilje fra Anna Barbara Kaphengst fra Søholm, var blevet præst i Verringe, der var underlagt Søholm.

TILBAGE TIL FYN.

Efter et par år hos Løvenørn, kom der en dag et meget venligt og kærligt brev fra søsteren Karen til Ambrosius. Broderen Peder var i mellemtiden også død, så Karen taler for, at Ambrosius vender hjem til Fyn, og finder sig et arbejde her. Det påvirkede Ambrosius meget, og da jobbet hos Løvenørn var begyndt at kede ham, så sagde op, og rejste hjem til sin hjemegn. Han havde fået tilbudt indtil videre at bo hos Karen i præstegården.

Vel nød Ambrosius sit behagelige ophold i præstegården, men han måtte jo ud at søge sit eget udkomme. En dag besluttede han sig til at spadsere over til Brahesholm. --- Ved Vilhelm Stockfleths død i 1725, havde sønnen Christian arvet herregården. Han har på det tidspunkt kun været omkring 10 år. Ingen af mine kilder omtaler de faktiske forhold i den sammenhæng og frem til dette tidspunkt, hvor Ambrosius opsøger Brahesholm. Vi er da i året 1735. Ambrosius er 30 år, og Christian 20 år. Christian er nu Hofjunker, d.v.s. en adelig titel, tildelt af kongen.

Men inden vi går nærmere 'indenfor', skal vi se på de to mænds fælles fortid fra deres drengeår. Ambrosius har levet tæt på Brahesholm i sin opvækst, i hvert fald som større dreng. Det er tidligere antydet, at han måske netop gik i skole på Brahesholm. Måske blot i kraft af, at hans ældre bror Morten var Ridefoged, medens Ambrosius voksede op. Således flere mulige sammenhænge. Under alle omstændigheder, var Ambrosius 'den store dreng', der legede med Christian. Ikke blot lejede de sammen, aldersforskellen var til andet og mere. Det berettes, at Ambrosius fra barns ben, havde en nær tilknytning til naturen, og en betydelig indsigt i mangt og meget herom. Det gav han også videre til den yngre dreng Christian. Det gav et tæt tilhørsforhold de to imellem.

Det er således dette grundlag Ambrosius nu 'udfordre'. Ambrosius fik da også en meget venlig modtagelse. --- Ambrosius bliver da også ansat som sekretær for Christian Stockfleth. En enkelt kilde beretter, at Ambrosius blev boende hos Søsteren i præstegården. Problemet var, som det omtales, at en sekretær egentlig skulle bo sammen med tjenestefolkene. Men det kunne Christian ikke se sig tilfreds med overfor Ambrosius, hvorfor Ambrosius selv forsløg den omtalte løsning, trods en vis afstand at gå hver dag op til Brahesholm.

Kort herefter sker der noget der bliver skælsættende. En dag Ambrosius kommer hjem til præstegården fra sit arbejde, er der besøg af en ældre kone og hendes sønneatter. Det er enkefrue Anne Krogstrup fra Langsted. Hun ejede en efter datiden 'anselig' gård på omkring 100 tdr. land. --- Ambrosius får lidt efter lidt enkefruens og den unge pige Mette's opmærksomhed. At være sekretær hos og nær ven af Godsejer Christian Stockfleth, det imponere de to damer. Mette var omkring 19 år.

'Amorinerne' voksede. Ambrosius begynder at interessere sig for den unge Mette. Ja så meget, at Ambrosius en dag plukker en halvt udsprunget rose i Brahesholms have, og digter følgende digt, han om aftenen viser til sin søster Karen og siger, 'det er om Mette'. I alt 4 vers, her alene det første. Men, -- der er to udgaver af 1. vers, med en lille forskel. Til venstre vist fra Kroman's samling, og til højre fra Fonsmark's 'Samlede digte'. (Se under 'Afslutning' side 15)

**Du deylig Rosen-Knop !
Lad mig dig ret betragte !
Hver mand maae dig jo agte,
Naturen har nedlagt
Hos dig al Konst og Pragt;
De fiine farved' Blade
Os i Uvished lade,
Om ey en ziirlig Dragt
Indtager meer end Pragt;
De Blade gjør saa mange,
Smaa Labyrinthers Gange,
Og dufte Luften op;
Du dejlig Rosen-Knop !**

**Du deylig Rosenknop !
Lad mig dig ret betragte
Og paa din Skiønhed agte,
Naar du dig lukker op
Du deylig Rosenknop.
De fiine farved' Blade
Os i Uvished lade,
--- o.s.v. (efterfølgende identisk)**

**NB! Jeg anser ovenstående, som fra
"Ambrosius's egen hånd" !!!!**

Jo, der var 'gået ild' i Ambrosius. Han var vel nok for første gang i livet blevet forelsket. Hvis ikke mine kilder havde berettet, at digtet var rettet mod Mette, så fremgår det altså heller ikke af de fire vers. Hans glæde ved naturen, som jo er én af de elementer jeg holder meget af hos ham, kunne udmærket alene være en bevæggrund. Men lad det blot stå åbent. Men et andet digt, menes ligeledes at være til Mette, og som nok er mere direkte antydnet. Antages at være skrevet omkring brylluppet. Digtet har tre vers her det første.

**Hierte Ven ! Vi ere lige.
Naar du er bestandig til;
Du har lovet, ey at svige.
Skee for Resten, hvad det vil !
O du maae
Selv tilstaae
Sådant holdes kuns af faae.**

Nogen tid senere dør Anna Krogstrup, og efterlader gården til Mette, hvis fulde navn var Mette Cathrine Schousboe. Mettes farfar havde en tid været forpagter af hovedgården Søholm, og familien havde ejet flere gårde på egnen. Der er tale om en vis økonomisk formåen. Efter farmoderens død siger kilderne, at Mette formåede at købe sine søskende ud af gården i Langsted for det store beløb af 557 rigsdaler.

Arbejdet på Brahesholm forløber ikke helt som Ambrosius havde ønsket det. Det keder ham, alt medens tingenes tilstand er forløbet som ovenfor. Hans forelskelse bringer ham i mange andre tanker end som 'skriver'. Ambrosius vælger at sige sit job fra, for at gifte sig med Mette, og blive herre på egen gård, -- eller rettere på Mettes gård.

Det er udtrykt sådan, 'at de skulle giftes'. Meget tyder da også på, at visse 'omstændigheder' byder dette. --- Den 17 oktober 1735 bliver Mette og Ambrosius således gift i Verninge kirke. -- Som det dengang var normen, så blev Ambrosius formel ejer af Mettes ejendom, med skøde i januar 1736. Medens de boede på gården i Langsted, fødte Mette to børn. Den ældste Christine blev født kort efter og døbt i december 1735, altså et par måneder efter brylluppet. Mettes graviditet var i øvrigt årsag til, at brylluppet blev holdt i 'lav profil' i Verninge præstegård.

I 1737 blev sønnen Christian født. I 1738 fødte Mette yderligere en søn (i Fåborg), der fik navnet Vilhelm, efter Christian Stockfleths far, men drengen døde imidlertid samme år. Senere og efter de yderligere var flyttet, nu til Odense, blev datteren Henriette født i 1744, men døde i 1747. -- Mette døde i 1747, kort efter Henriette. Hun efterlader sig således to børn ved sin død.

Gården var under Anna Krogstrups tid drevet af en 'Fæste' Anders Nielsen, som også boede på gården. I det skøde der senere bliver Ambrosius's, blev indført at denne 'Fæste' fortsat skulle drive ejendommen. Det fremgår ifølge mine kilder, at fæsteafgiften årligt var 16 rigsdaler, samt foder og græsning til 2 køer og 6 får, samt 1 tønne rug og 1 tønne boghvede. ---- Med ejendommens 100 tdr. land, hvoraf dog en del var eng, må der have været en del ansatte til arbejdet. En 'fæste' var dengang en aftale om en længerevarende brugsret over fast ejendom, mod en fast afgift, også benævnt 'landgilde'. Efter vor tids udtryk, en form for forpagter.

Altså, Ambrosius skulle således ikke selv drive ejendommen. Jeg kan dog ikke finde grundlaget for en vurdering af, om 'landgildet' var en relevant afgift og et levebrød for en familie som Mettes og Ambrosius med børn. Det må jeg lade henstå i det uvisse. ---- Men det går grueligt galt for Ambrosius. Allerede to år efter, måtte han afhænde gården. Prisen var nu 591 rigsdaler. --- Ambrosius havde i de to år han havde haft gården lånt 426 rigsdaler. Men der er intet at finde i mine kilder om, hvordan det er gået til, at Ambrosius har brugt så mange penge på så kort tid. Ejendommen blev i januar 1738 tilskødet svogeren Peder Schousboe, altså Mettes bror.

Det skal lige føjes til, at der var et modsætningsforhold mellem Ambrosius og Peder. Peder var i 1736 kommet i slagsmål på kroen i Verninge, hvilket fik et retsligt efterspil. Ambrosius var hovedvidne, og vidnede imod Peder. Vidneudsagnet kendes fra tingbogen. --- Måske havde Peder kendt til Ambrosius svage sider (låne), og udnyttet dem, for at 'fange' ham som hævn. Eller andre forklaringer man kan komme på. Jeg har gjort det til én af mine udgangspunkter i en analyse af Ambrosius's karakter og personlighed.

Har situationen som gårdejer med 'forpagter', mon givet ham 'storhedsvanvid', med drømme om det hans gamle velyndere kunne i livsstil og adfærd, som godsejere etc. ? Er det konflikten mellem det at være barn af almuen og være delvis opvokset i den øverste overklasse ? Har han levet som 'det' i Odense f.eks. ? I så fald ville det være underligt, hvis ikke der var beretninger herom, bl.a. ud fra, at han næppe kunne have været 'tilstede', uden at have sat sine 'fodspor'. Han ville have underholdt selskabet, ikke mindst med sin dygtighed til improvisatoriske digte. Der skal et yderligere element med i vurderingen. Ambrosius omgav sig med tituleringen 'monsignore' (monsør). Forkortet til Mons. Ambrosius Stub. Det var en almindelig tiltale til standspersoner (især gejstlige) i 17. og 18. Århundrede. Hvor var hans verden ?? Det er i denne periode han digter: '**Jeg lever jævnt fornøjet**'. Der er fem vers, nedenfor det første.

Eller er det alene det, at Ambrosius var uden 'ansvarsoplevelse'. Ikke overhovedet tænkte på dagen i morgen, og således slet ikke på, at skulle betale hverken renter eller afdrag på den gæld han optog 'i dag' ?? I øvrigt er dette et gennemgående træk i hele hans liv, --- lige til hans død i Ribe i 1758.

Jeg lader betragtningerne stå til løbende vurdering. --- Ambrosius var en fremragende digter. Mange digte har fanget min opmærksomhed, netop ud fra en dybtgående 'eftertænksomhed'. Om end ofte i et sprog, der er lidt anderledes end i dag, så dog forståelige, hvis man '*vil livet*'. ---- Altså nogle store kontraster, der mangler at kunne samles. --- Hidtil uden held for nogen ! ---- Således : Hvem var personen Ambrosius Stub ???

Således om et roligt sinds fornøjede tilstand. (1. vers)

*Jeg lever jævnt fornøyet
Foruden store Ting.
Min Foed er ubemøyet,
Og fri fra høye Spring.
Ved Jorden er jeg fød,
Ved Jorden har jeg Brød;
Alt vel og nok, jeg nøyes dermed indtil min Død.*

Familien fraflyttede fra gården og til Fåborg. Mettes søster Sophie Christence, var gift med Prokurator J. Engberg, hvor de fik ophold. Det var her at Mette i 1738 fødte sønnen Vilhelm, som ovenfor omtalt, men som døde samme år.

DEN "OMTUMLEDE" TID 1738 TIL 1752.

Fra dette tidspunkt i 1738 og til han ender i Ribe i 1752, er der mange 'huller' i hans livsforløb. Hvor han boede og hvordan? I Disse 14 år har hans stadige bekymring været at skaffe penge. Meget tyder på, at Ambrosius har været ansat hos hans svoger Engberg. Ambrosius viser i tiden før som efter, også i tiden i Ribe, et kendskab til juridiske forhold, som bl.a. kontrakter, aftaler etc. Meget tyder på, at han har været i Engbergs tjeneste en tid, og at det netop er gennem dette arbejde han får kontakt til Godsejer, Oberstløjtnant, Kammerjunker Niels Juel, sønnesøn af den berømte søhelt, på Valdemar Slot på Tåsinge. Det hævdes nemlig, at Engberg var sagfører for Niels Juel. --- Jeg antager det sådan, at Ambrosius forlader Engberg på det tidspunkt, Mette og børnene flytter til Odense. Det er i begyndelse af 1740'erne, uden præcis tidsangivelse. De får en lille bolig i Klaregade 3 i Odense. Men Ambrosius må vandre sine egne veje, for at skaffe sig penge til at leve for.

Men der er også antydninger af, at Ambrosius har været tilknyttet Christian Stockfleth igen. Denne var nu assessor i Højesteret, og havde i mellemtiden været stiftamtmand i Tronhjem. Han var ikke længere så meget på Brahesholm som tidligere, og således meget på rejse. Noget tyder på, at Ambrosius blev en slags administrator. Men Brahesholm havde brug for mere end det. Den daglige praktiske del af godsets drift, i landbrug og skovbrug, manglede en leder. --- Christian havde brug for en Godsforvalter. Hverken Christian eller Ambrosius selv så den mulighed. Ambrosius havde absolut ikke indsigt eller egnethed til den opgave. --- Til begges tilfredshed, vælger Ambrosius selv at sige sit job fra, for at søge til Odense, hvor familien nu var bosat. Han havde fra tidligere tid nogle gode venner her. De kendte ham fra hans unge år, ikke mindst hans egenskaber i festligt lag. Det var Apoteker von Westen, Postmester Melby og enkelte andre. Han fik en del skivearbejde hos disse venner, og har boet sammen med familien en tid. --- I denne periode er tid og sted vanskelig at fastsætte. Der er stor variation i tilgængelige kilder. Det er fra samme periode vi kender til en lille historie, **hvor Ambrosius 'går for vidt' i et 'lejlighedsdigt'**. Ambrosius var kendt for at kunne være sarkastisk og provokerende i sine lejlighedsdigte ved forskellige sammenkomster. Det havde der hidtil været plads til meget langt 'hen ad vejen'. Men det forekom, at nu var tolerancen overfor ham blevet mindre. --- **Hos apotekeren var opbevaret en ælling i sprit, som var født med to hoveder. Det er jo et fænomen der kan forekomme, men meget sjældent. Under et selskab i Odense, frembragte Ambrosius et digt herover. Det lyder som følgende:**

*Du lille Ande-Noer
Hvi døde du så snart?
Du burde bleven her
Til noget stort og rart.
Dog dette var endda,
Til deels for meget loved,
Da Lykken føyer dem,
Der fødes uden Hoved.*

Det berettes, at nogle morede sig herover, medens andre i selskabet blev fornærmet. Videre berettes det, at værten 'tydeligt' trak Ambrosius til side, og eftertrykkeligt henviste ham til døren, for ikke at vise sig mere i selskabet. ----- Det handler vel også om Ambrosius's 'bitterhed', over ikke at være blevet til 'det', nogle af hans venner var blevet til.

Noget tyder imidlertid på, at Ambrosius har været knyttet til Valdemar Slot i to omgange. Således også omkring 1745 til 46. Men meget tyder også på, at han boede i Odense ind imellem og således også ved datteren Henriettes død og et par måneder senere ved Mettes død. Mette dør i en alder af 31 år i 1747. Hun døde i dybeste fattigdom. Hun havde kendt bedre dage, og var jo ved sit giftermål med Ambrosius en velhavende pige. Allerede fra 1743 kender vi til officielle omtaler af denne fattigdom. I 'skattemandslisten' fra dette år fremgår '**Mons. Stub og hustru er i slet tilstand, hvorfor det ses, at han ikke kan 'svare' noget**'. --- De blev således henregnet under det der hed '**ganske fattige**', og skulle således ikke betale skat.

Der er ingen tvivl om, at Ambrosius efter Mettes død, igen indtager sin funktion som sekretær hos Niels Juel på Valdemar Slot. --- Men igen standser jeg lidt op ved det forløb der har været til da. Igen og igen antydes begrebet '**ubestændighed**' eller '**manglende bestandighed**', at være karakteristika fra omverdenen. Ambrosius har haft en række egenskaber, således ikke mindst som digter, som 'skriver', men også med en vis juridisk indsigt. Gang på gang støder vi på dokumentation om, at Ambrosius egenhændigt har udført juridiske opgaver som kontrakter, herunder lejekontrakter, opgørelser etc. Han er blevet brugt sådan og har kunnet det, ja endog selv at kunne forsvare retslige forhold i sådanne sammenhænge. ---- **Men samtidig 'komplet' 'ubestændig' i at samle sit eget liv, og at kunne bære et ansvar for sin familie.** --- Var det manglende evne eller manglende vilje hertil ? ---- Der er imidlertid én dimension, der slet ikke nævnes, det er alkoholisme. Men igen og igen omtales det, at han havde et stort vinforbrug, og rundt om hvor han kom, var opholdsstederne på vinstuer eller værtshuse. Sædvanligvis altid i det bedre borgerskabs vinstuer. Der er intet beskrevet om, at han befandt sin i en vedvarende rus. Dog en enkelt omtale om at have 'fået rigeligt'. Men altid, hele livet igennem, i pengened. Og altid med lån, lån og atter lån. ---- Så derfor en fortsat forundring.

Det skal med, at hans to tilbageværende børn ved Mettes død, blev sat i pleje hos søsteren i Verninge Præstegård. Alt tyder på, at de forblev her i hele deres opvækst. De har været henholdsvis 10 og 11 år. Der er intet der beretter om, at Ambrosius senere havde nogen kontakt med de to børn. --- Efter Mettes død, digter han følgende to vers :

**Nu er jeg befriet fra Kierligheds Pagt,
At slutte paa ny, bliver aldrig min Agt,
Den føder saa ofte en seylivet Harm,
Som sielden vil døe i en sukkende Barm.
Hvo fandt man et Par,
Hvis Glæde ey var
En Rose, som stikkende Torne den bar**

**Forsigtighed skyer den farlige Vej,
Ja siger hver løfte-riig Kierlighed ney;
Thi Falskhed kan fængsle med blødeste Hånd
Det ærligste Hierte i haardeste Baand;
Jeg elsker ey fleer,
Jeg elsker ey meer,
I Elskov jeg tusinde Blindheder seer.**

Men tilbage i Niels Juels tjeneste. Han var skriver og sekretær for Niels Juel. Desuden skulle han passe og holde det meget betydelige bibliotek på Valdemar Slot. Hertil blev han leder af Juels import fra Ærøskøbing. Det var sådan, at Ærø var underlagt Hertugdømmerne i Slesvig og Holsten. Der var store toldgrænser til beskyttelse af danske produkter. Men Ærøskøbing havde sin egen status. Den var underlagt hertugen af Glycksborg, og med lempeligere toldforhold. Om det var helt legalt er uklart, men Niels Juel havde en ikke uvæsentlig import ad denne vej, hvortil han kunne bruge Ambrosius. --- Så skal også føjes til, at der på Valdemar Slot blev holdt mange store fester, ligesom Niels Juel også opholdt sig i København en til to måneder om året, til audienser, festivitater, teaterbesøg etc. I visse sammenhænge har Ambrosius deltaget heri. ---- Hans egenskaber til festlige lejligheder blev også her værdsat.

Det er i denne eller den første periode han digter det kendte digt "**Den kedsom vinter gik sin gang**". Vi har også fra tiden på Tåsinge, her fra tiden hvor han stadig havde sin familie i Odense, måske det eneste digt om en vis længsel efter egen familie. Der er tre vers, her alene det første.

*Er mit Hiem end ey saa nær
 O ! vi samles dog en Gang;
 Denne Samling er saa kiær,
 At min Vey ey falder lang;
 Haabet flytter selv min Fod
 Haabet letter Sind og Mod,
 Haabet korter Længsel,
 Haabet trodser Trængsel,
 Haabet gjør min, gjør min Skiæbne god.*

Ambrosius har i perioder opholdt sig i Ærøskøbing. En enkelt beretning herom fortæller en lille historie, der måske igen understreger Ambrosius's livsform og omgivelsernes opfattelse af ham. Det fortælles, at han en dag kom ind i én af købmandsboderne, og spurgte efter en 'skænk'. Men købmanden kendte jo Ambrosius, så han ville sikre sig en betaling herfor. Men nej, Ambrosius havde ingen penge. Han tilbød derimod at lave et digt. --- **Han blev betragtet som en 'underlig én', 'det tovlige menneske', trods det han fortsat tituleres 'monsieur'. Han var ikke en almindelig mand fra almuen.** --- Men tilbage til digtet. **Ambrosius udformede et improviseret digt over Clausens købmandsbod, som følgende :**

*Her holdes Vare fal på gammel ærlig Viis,
 Med Bonitet i Kram, med Billighed i Priis;
 Min Ven ! Kom ind, bese, beting, betal kun rigtig.
 Så er du mig, jeg dig, forresten intet pligtig.*

Og, -- Ambrosius fik sin 'dram'. -- Ambrosius har haft en god tid på Valdemar Slot. Vi ved ikke, om han har været der i sammenhængende tid i perioden frem til 1853. Men han har haft gode og betroede opgaver for Niels Juel. Men Niels Juel var en streng herre. -- Ambrosius's helbred var ikke længere særlig godt. Meget tyder på en betydelig gigtlidelse. Han havde ikke længere den samme livsudfoldelse i selskabslivet som hidtil. Endelig havde han fortsat vanskeligt ved at holde sin sarkasme borte fra sine lejlighedsdigte. Han fornærmede for ofte. Også Niels Juel oplevede noget sådan. Modsætningerne blev mere og mere udtalte, og Ambrosius var ved at indse, at hans tid måske snart udløb her.

På det tidspunkt sker der det, at én af tjenestepigerne bliver gravid. -- Beretningen kan som flere elementer fra denne periode være en del usikker. -- Men Ambrosius bliver udlagt som faderen. Visse kilder antyder, at han blev brugt for at skjule det var Niels Juel selv. --- Eller en helt 'tredje', nemlig én af de personer der kom på slottet, og som deltog i den store festivitas, og som det berettes, også ofte var sammen med tjenestefolkene. Antydningerne står for min egen regning, men peger i retning af en præst fra Svendborg, der i øvrigt fik klager fra sit sogn, om uterlig opførsel, netop under festligheder på Valdemar Slot eller Tossing Slot, som det blev benævnt. Der er imidlertid ikke belæg for at fastslå noget sådan, alene antydning.

Men resultatet heraf blev ifølge beretningen, at Ambrosius en aften efter en festlighed, af Niels Juel blev bedt om at hente en bestemt bog i biblioteket. Her ventede imidlertid et par personer (fra tjenerkabet, altså Ambrosius's venner). De overfaldt ham, bandt ham, og bragte han om bord i et skib, der sejlede ham til Svendborg. De fortalte det var en 'ordre', de ikke turde undlade at udføre. Han fik en lille sum penge med sig, netop nok til at kunne blive transporteret til Odense. -- Her tog hans gamle venner igen imod ham.

Ambrosius var en syg mand. **Han betragter sig selv som et 'skrog' eller direkte som 'krøbling'.** -- Én af de mulige forklaringer om, hvordan Ambrosius endte i Ribe, kan være, at disse venner i Odense, søger at hjælpe Ambrosius til lægelig specialist i Ribe. Det var sådan, at Rektor Anchersen fra Odense Latinskole var blandt vennerne. Han havde en bror i Ribe; Dr. Anchersen, der var kendt viden om, for hans lægelige formåen i sådanne sygdomme. Det berettes endda, at denne Dr. Anchersen selv kom kørende fra Ribe, og undersøgte Ambrosius.

Måske sammenfald af familiære besøg, men alligevel. Resultatet blev, at Ambrosius nogle dage senere, kom med tilbage til Ribe. Den behandling der kunne bydes, ville nemlig vare lang tid for evt. at kunne lindre. ---- Hvis det er denne beretning der har den største sandsynlighed, som jeg selv antager, så er det forståeligt, at Ambrosius indenfor få dage oplever en fuldstændig forandre i sit liv. Fra de brutale forhold han afsluttede sit ophold med på Valdemar Slot, og til den gamle vennekreds i Odense, der udviser en barmhjertighed og værdighed, ud over alle grænser. Det antages, at Ambrosius netop i disse dage, udfærdiger et digt om hans glæde herved. Det er et af hans religiøse digte, her ud fra Salmernes bog 42, 6 (Hvorfor er du nedbøjet, sjæl -), som følgende:

***Seer det end for dig dunkelt ud,
Naar Trængsel dig tilsendes,
Dig meenes intet Ondt af Gud,
Dit Veir kan hastigt vendes.
Naar Glædens Skin
Skal bryde ind
I rette Tiid af Naade,
Dig hielper Gud
Af Nøden ud,
Det blier til sidst din Baade.***

En anden beretning lyder, at han bliver inddraget i nogle familiemæssig forhold, omkring hans afdøde kones tre brødre. Den ene af disse brødre, Peder, havde som ung pådraget sig betydelige økonomiske problemer. Han formøblede en arv allerede i 1738, før han var myndig, og blev derfor sat under værge, af præsten i Vemmingdal. Dengang var Stub den der påtog sig opgaven som kurator. Denne Peder var imidlertid endt på Ribe-egnen, men forvoldte stadig familien Schousboe store problemer. --- Der er således antydninger om, at det er i en sammenhæng med den anden bror Niels, at Ambrosius kommer til Ribe, for at medvirke til 'juridisk bistand' i forholdet brødrene imellem. --- Denne sammenhæng anser jeg dog ikke som sandsynlig for Ambrosius's fremkomst til Ribe. Ambrosius er en svækket mand, og en så lang rejse på datiden, må alene have haft en hensigt at få lægelig hjælp. --- At Ambrosius så samtidig har været medvirkende i omtalte svogres anliggender, er til gengæld meget sandsynlig ved hans tilstedeværelse i Ribe. Visse retslige akter om disse forhold, bære med stor sandsynlighed præg af, at det er Ambrosius's håndskrift de er udført med.

Så er der endelig en tredje mulighed, at Ambrosius er 'kaldt' til Ribe, af nogle andre 'gamle' venner fra Latinskoletiden og tiden i København, for at være lærer for deres 'poder'. --- Den egentlige sammenhæng må jeg lade stå åben. Vi befinder os her i slutningen af 1752 (nov.) eller begyndelsen af 1753.

Men inden vi forlader Tåsinge helt, skal omtales den store og smukke gamle eg, der står nær ved Valdemar Slot, og som i dag bære navnet Ambrosius-Egen. På hans tid dog alene benævnt 'den gamle eg'. Egen var på den tid 3 - 400 år gammel, d.v.s. i dag en alder på 6 - 700 år. Men den står den dag i dag flot og sprudlende af liv, som om alder ingen hindring er. At stå ved eller under dette træ, er for mig en oplevelse i sig selv. Lader man så samtidig tankerne løbe tilbage i tiden til Ambrosius's dage på Tåsinge, så oplever jeg en yderligere dimension. -- Prøv det !

TIDEN I RIBE.

Ambrosius er altså i Ribe. Hvordan han overhovedet har skaffet sig sit udkomme i den første tid, henstår i det uvisse. Han skulle jo have logi, mad og måske medicin.

Men igen, som hele vejen igennem Ambrosius's ulykkelige liv, så står der nogle gamle venner og tager imod. Det var fra Latinskoletiden Sinner Lange, der nu var rektor ved Ribe Latinskole, samt fra Københavner-tiden, nu pastor P. Møller, samt pastor Grønlund. Vi er imidlertid helt fremme ved oktober 1754, altså et til to år efter Ambrosius's ankomst til Ribe. ---

De tre omtalte går sammen om en skrivelse til Biskop Brorson, med klage over den eksisterende skolegang for deres børn, og anmoder om tilladelse til at oprette deres egen skole. Det fik de, og de antog Ambrosius som skoleleder.

Der blev fundet egnede lokaler i et hus tilhørende Sadelmager Jens Hansen, og beliggende i Sønderportsgade, som nærmeste nabo til det der dengang var Ribe Bispegård. På et tidspunkt havde Ambrosius 16 elever. --- Det skal da føjes til, at der i den efterfølgende tid, var en del vanskeligheder, idet de øvrige skoleholdere, ikke ville anerkende Ambrosius og hans skole. Men hans venner anså ham snarere som 'bedre egnet', og havde måske frygtet, at Ambrosius ikke ville finde opgaven 'værdig'. Men alt fandt dog sin orden.

Men selvfølgelig, --- Han var fast gæst på Apotekerens vinstue, hvor det finere borgerskab holdt til. Trods det, var han produktiv i sin digtning i disse Ribe-år. Han var engageret og aktiv i hvad der foregik. Af de religiøse digte, blev de i denne periode præget af pietismen. Det er således en ændring fra de tidligere religiøse digte, som f.eks. den kendte "**Hvad vindes på verdens vidtløftige hav**" (Højskolesangbogen nr. 51), og det der følger efter. -- Og så et enkelt lejlighedsdigt, om hvilket det vides, at det er fra et aftenselskab i Ribe, som det hedder '**ekstemporeret**' efter selskabets ønske. Han kunne stadig som følgende to vers viser :

**Vel født er vel en Trøst,
Men bedre vel opdragen,
Vel-stand er Livets Lyst,
Vel død er hele Sagen**

**O fire store Vel !
Vel er det sidste størst,
Men den gav Verden Alt,
Som tog det Første først**

Ambrosius får imidlertid kun fire år som skoleleder. Han døde i juli 1758. Han døde, som det hedder, i 'dybeste armod'. Der var intet af værdi, kun gæld. Sådan forløb hele hans liv. Han har tilsyneladende heller ikke været særlig nøje med at gemme sine digte. Det er dog lidt usikkert, om sløseriet har været helt så total, som det umiddelbart forekommer, i de opgørelser der foreligger ved boopgørelsen. --- Men lad os glædes over, at eftertiden har fået samlet en del heraf. ---- Han blev begravet på St. Catharine Kirke og Klosters daværende kirkegård.

AFSLUTNING

Jeg har søgt at tegne et billede af personen, bag det jeg personligt betragter som en fremragende digter, der har efterladt os mangt og meget, herunder også elementer i det der i denne sammenhæng, handler om '**at være menneske**'. Jeg har undervejs gjort mine betragtninger om **HVORFOR !** Ja, hvorfor et sådan forløb ? En velbegavet og på en række områder en dygtig person. Hvorfor evnede han ikke sit og sin families liv bedre ?? Der er f.eks. intet der tyder på, at han har haft nogen som helst kontakt med sine børn, efter deres mors død, og hvor de da kom i pleje i Verringe Præstegård. Alt dette, samtidig med han har muntret sig på diverse vinstuer etc., og i selskabslivet. ---- Jeg må lade min forundring ligge, og blot resignere !!! Jeg får aldrig et svar, men blot en lærdom om '**et liv**' som **menneske**.

Men i hans digtning er efterladt store værdier '**som menneske**', der fortsat giver ham en plads i digternes verden og i Højskolesangbogen samt vor Salmebog. Hvilket jeg vender tilbage til.

Der er en lille beretning fra Ribe, som må med. Ambrosius mødte med jævne mellemrum Brorson. De boede som naboer, og Ribe var ikke nogen stor by. Der var dog en betydelig standsforskel. Men det berettes, at Ambrosius en dag mødte Brorson, og fortalte om sit seneste digt, der hedder '**Uforsagt, hvordan min Lykke end i verden blive må --**' (Salmebogen nr 48). Han ville gerne have Brorsons kommentar hertil. Så er det historien fortæller, at Brorson gik med ind i Ambrosius's 'ringe' bolig og læste digtet. **Han læste imidlertid et ord 'forkert', som siden fik en vis betydning for digtet. Nedenfor er digtet A) det der benævnes som 'oprindeligt', og B) det som siden er 'blevet skrevet', således også i nævnte salme :**

**A) Uforsagt, hvordan min Lykke
End i Verden blive maa,
Det er dog et Mester-Stykke
Som jeg aldrig pønser paa.
o.s.v**

**B) Uforsagt, hvordan min lykke
end i verden blive må,
det er dog et mesterstykke,
Jeg dagligt pønser på
o.s.v.**

Der er en del ord i Ambrosius's digte, der i sagens natur, bære præg af et sprog fra dengang, der kan være vanskelig at opfatte og forstå i nutidig sprog. Bl.a. ordet 'uforsagt'. Jeg tolker det som "uden at det siges", eller "uden det vides", eller "uden det bliver sagt".

Et faktum er, at dette første vers, findes i de to udgaver. Om det så er som historien fortæller, må blot henstå. Men sandsynligheden må ikke skubbes bort. Det vil forundre mig, hvis Brorson, som den digter han selv var, ikke ville vise værdighed overfor Ambrosius, i en sådan sammenhæng, og at en uenighed heri, kunne være en naturlig 'uenighed', således også ud fra de to personers liv og position. --- Men i øvrigt er det sådan, at mange af digtene findes med små forskelle. Efter de mange års forløb, og med mange afskrifter, kan det næppe undgås.

Vi er så heldig at have en samling på omkring 120 af Ambrosius's digte. Hertil nogle enkelte oversættelser, hvoraf jeg afrunder forløbet med det første vers ud af 20, fra én af disse. Digtet er oversat fra svensk, og handler om 'det menneskelige livs forløb', i øvrigt med en melodi, der på svansk hedder noget lignende som: Fødas, graatas, die og lindas. -- Her første vers:

**Fødes, Græde, Svøbes, Ammes,
Vugges, Tumles, Bæres, Gaae,
Tugtes og i Tvang annammes, (fra anden digtsamling: Glædes, under Tvang annammes)
Leege, Voxe, Tanker faa,
Elske, Beile, Giftes, Aves,
Immer halte ved et Haab,
Ældes, Svækkes, Døe, Begraves;
Det er alt vort levnes Lob.**

Men dog ikke det sidste, for vi skal lige 'smage' Ambrosius's 'sorte humor', som gravskrift over en m, som døde i sit 50. år. Også dette digt er i flere udgaver. Det til højre antages at være originalen :

**Min Brude-Seng blev Gravens Muld
Gravsang mit Bryllups-Gilde
Thi Døden slog mig selv omkuld
Da ingen anden vilde.**

**Min Bude-Seng blev reedt i Muld
Foruden Bryllups-Gilde;
Thi Døden slog mig selv omkuld
Da ingen anden vilde.**

Af De lyriske digte vi i dag har i Højskolesangbogen og Salmebogen er følgende :

Højskolesangbogen : Attende udgave

Nr. 51 : Hvad vindes på verdens vidtløftige hav, ---

Nr. 269 : Den kedsom vinter gik sin gang ---

Salmebogen : Autoriseret 2002

Nr. 20 : Jeg ser dit kunstværk, store Gud ---

Nr. 48 : Uforsagt, hvordan min lykke end i verden blive må, ----

Nr. 55 : Ved Jesu navn forlades alle synder, ---

Nr. 194 : O, høje råb, hvis lige aldrig hørtes, ----

Nr. 198 : Lyksalig endte da min frelser sine dage, ---

Så vi kan nu også synge sammen.

Der henvises til et par digtsamlinger, med de samlede værker der p.t. er kendt, således :

1. Samlede Digte, udgivet af Henning Fønsmark. Forlag : Hans Reitzel (1961)

2. Ambrosius Stubs Digte af Erik Kroman i 2 bind. Forlag : Rosenkilde og Bagger (1972)

--- Og som afslutning nedenstående digt :

*Verden er et Flyve-Sand;
Sandet blinder os vort Øye,
Sandet volder Foden Møye,
Til vi naaer det faste Land*

Skanderborg (2008) (Revideret 2010)

Jørgen Olsen